

*ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МОДИФІКАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ВИЩОЇ
КВАЛІФІКАЦІЇ*

Пріоритетним напрямком розвитку нашої економіки є туризм, який дає значні надходження до державного бюджету та сприяє збільшенню кількості новостворених робочих місць. Це зумовило започаткування нового освітнього напрямку України – туристичного, який представлений вищими навчальними закладами освіти різних форм власності та рівнів акредитації. Політика розвитку туристичної освіти вимагає вдосконалення системи та методів підготовки педагогів, формування змісту підготовки та розробки навчальних програм.

Назріла потреба створення профільних класів туристичного профілю з метою створення безперервної туристичної освіти: школа-вуз, в яких доцільно читати основні курси з туризму.

Важливою складовою і визначальним чинником туристичної освіти в країні є кадрове забезпечення науково-педагогічним персоналом і рівень наукових досліджень. Як стверджує перший американський вчений з туризму Р Макінтош вона базується на інституційному, виробничому, управлінському, соціологічному, географічному та міждисциплінарному підходах.

Для підготовки наукових кадрів в Україні діє аспірантура, докторантура, а також самостійна робота спеціалістів з написання дисертацій без відриву від виробництва (здобувачі).

Безпосередня підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів найбільш можлива на основі наявності наукових шкіл. До основних її ознак відносять: наявність наукового лідера – вченого, який володіє знанням підібрати творчу молодь і навчати її мистецтву дослідження, створювати тверду, ділову, доброзичливу обстановку, заохочувати самостійність мислення й ініціативу.

Сьогодні в Україні докторські та кандидатські дисертації захищаються із спеціальностей:

- ✓ 11.00.02 – економічна та соціальна географія;
- ✓ 11.00.04 – геоморфологія та палеогеографія;
- ✓ 11.00.05 – біогеографія та географія ґрунтів;
- ✓ 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія;
- ✓ 11.00.08 – океанологія;
- ✓ 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія;
- ✓ 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів;

- ✓ 11.00.12 – географічна картографія;
- ✓ 11.00.13 – історія географії.

Однак в цьому переліку відсутня спеціальність туризм. На початку нинішнього століття в Україні захищено 5 докторських і 34 кандидатських дисертацій, в яких досліджуються певні проблеми розвитку туризму. Серед них 1 докторська із спеціальності історія географії, у якій розроблено концепцію дослідження історії географічного краєзнавства України (ГКУ), здійснено аксіоматичне узагальнення його теоретико-методологічних засад, проведено систематизацію наукових знань, за якими окремі теоретичні твердження приймаються за вихідні як аксіоми, а всі інші положення теорії виходять з них шляхом логічних міркувань-доведень. В перше, з позиції синергетичного підходу, на великому документальному матеріалі досліджено генезис і еволюцію ГКУ, розроблено методику дослідження, згідно якою визначено його періодизацію, проаналізовано етапи історії розвитку від витоків до утвердження як наукової дисципліни. Визначено сутність, зміст, функції, об'єктно-предметне поле, основні наукові школи і центри ГКУ, розкрито головні напрямки їх діяльності, рівень інституціалізації. Всі ці чинники розглядаються на тлі культурно-історичного процесу духовного життя України. Особливе місце у роботі відведено висвітленню творчої спадщини декількох поколінь видатних діячів українського краєзнавчого руху, чиї імена протягом тривалого часу незалежно замовчувалися тоталітарною системою, розкривається їх роль у встановленні і розвитку географічного краєзнавства – невід'ємної складової культурно-освітнього і наукового простору України.

3 докторські захищені з спеціальності 11. 00.02 – економічна та соціальна географія О.О. Любіцева дослідила геопросторову організацію туристичного процесу. Дисертація присвячена обґрунтуванню нового змісту географії туризму. Конкретизований об'єкт та предмет географії туризму, визначена її сутність як галузі географічних знань з вивчення геопросторової організації туристичного процесу, фіксованого взаємодією туристичних ринків різного масштабів, виду та типу. Теоретико-методологічна концепція суспільно-географічного дослідження туристичного процесу базується на системно-процесуальному підході, який дозволив визначити комплексність, системність, структурованість, типу та форми туристичних ринків, механізми їх формування та функціонування, в основі якого лежить комплексно-пропорційний розвиток структури МГК індустрії туризму, збалансований відносно мінливості ринку попиту. Визначені специфіка та глобалізаційні тенденції туристичного процесу, що дозволило сформулювати такі закономірності його геопросторової організації: перманентності просторово-часового узгодження попиту, пропозиції, регіональної полі лінійності розвитку, регіональності ізоморфної мотивації, просторової центрованості.

Розроблена типологія національних туристичних ринків, яка відтворює глокалізаційні особливості полі лінійного розвитку туристичного процесу у чотирьох типах ринків: високо інтенсивному, стабілізованому, рефо-

рмованому, акумуляуючому. Розроблено методика сполученого структурно-процесуального регіонального аналізу, яка апробована на глобальній моделі геопросторової організації туристичного процесу та привизначенні рівня сформованості українського національного туристичного ринку, та методика країно центричного аналізу і оцінки конкретних пропозицій національного туристичного ринку, реалізовану на прикладі українського ринку туристичних послуг.

О.О. Бейдиком розкрита методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України.

Дисертаційна робота присвячена поглибленню методології рекреаційної географії та географії туризму як складових суспільної географії. В ній поданий комплексний аналіз рекреаційно-туристських ресурсів, розширено та поглиблено уявлення про їх структуру і методика дослідження. Обґрунтована та проведена оцінка рекреаційно-туристських ресурсів України, визначений та проаналізований ресурсно-рекреаційний рейтинг регіонів. Висвітленні можливості застосування картографічних моделей потенціалу полів у ресурсно-рекреаційних дослідженнях, обґрунтовано рейтингове ресурсно-рекреаційне районування території. Визначено та розкрито сутність регіональних ресурсно-рекреаційних паспортів і, з урахуванням специфіки суспільно-географічного положення та ресурсних чинників, - перспективи розвитку регіональної рекреації та туризму.

Враховуючи середній рівень забезпеченості України рекреаційно-туристськими ресурсами і невисокий ступінь просування турпродукту, використання переваг геополітичного положення країни та суспільно-географічного – її регіонів розглядається як один із головних чинників розвитку транснаціональних туристських зв'язків, залучення іноземних інвестицій до рекреаційної індустрії та посилення її ролі у національній економіці.

Результати дослідження репрезентовані 45 авторськими картосхемами та структурно-логічними моделями, які віддзеркалюють типологію, склад, кількісно-якісні характеристики туристських ресурсів.

М.П. Крачило обґрунтував питання теорії, методики і практики економіко-географічних проблем туризму і його ефективності.

Окремі дисертації присвячені науковим основам системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області).

Розглянуті конструктивно-географічні основи (11.00.11): туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів (на прикладі території Чернівецької області); рекреаційний потенціал геосистем Горган; формування територіально-рекреаційних систем лікувального типу (на прикладі курорту Трускавець); конструктивно-географічний аналіз ландшафтно-рекреаційних систем (на прикладі Закарпатської області); рекреаційно-туристські ресурси Івано-Франківської області: структура та сучасний стан використання; оптимізаційний ландшафтно-екологічний аналіз природоохоронних територій (на прикладі Державного парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва

«Качанівка»); екологічна оцінка рекреаційного впливу на природні комплекси зелених зон їх оптимізація та охорона (на прикладі Волинської області).

Найбільш повно висвітлені суспільно-географічні основи туристичної діяльності (11.00.02):

- ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області). Територіальна організація ринку туристичних послуг у регіонів (на матеріалах Тернопільської області);
- територіальна організація рекреаційної діяльності у контексті збалансованого розвитку регіонів (на прикладі Черкаської області);
- територіально-рекреаційний комплекс Вінницької області;
- туристичний комплекс Карпатського регіону України: структура та територіальна організація;
- дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку;
- туристичні ресурси та потреби іноземного туризму в Україні (в контексті українсько-польських туристичних зв'язків);
- територіально-рекреаційний комплекс Чернігівської області (суспільно-географічне дослідження);
- теоретико-методологічні основи рекреаційного природокористування (суспільно-географічне дослідження);
- управління діяльністю рекреаційних підприємств;
- дослідження територіального рекреаційного господарства (на прикладі зони міста Чженчжоу, КНР);
- територіально-функціональна структура агровиробничо-рекреаційного комплексу Запорізького рекреаційного району;
- Автономна Республіка Крим на ринку рекреаційних послуг (суспільно-географічна оцінка конкурентних позицій);
- географічні відмінності та шляхи оптимізації використання рекреаційно-ресурсного потенціалу гірсько-приморських територій Криму;
- міжгалузеві аспекти ринкової адаптації територіальних рекреаційних систем (на прикладі Євпаторської територіальної рекреаційної системи Криму);
- регіональний менеджмент в туризмі (соціальні та економіко-географічні аспекти);
- суспільно-географічні дослідження територіально-рекреаційних систем (на матеріалах Тернопільської області);
- економіко- і соціально-географічні проблеми розвитку важливо-охоронних територій спадщини (на прикладі України);
- територіальна організація комплексом міжнародного туризму України;

- еколого-географічний аналіз рекреаційного використання території старопромислового району (на прикладі Донецької області);
- порівняльна характеристика територіально-рекреаційного комплексу Західної Сирії, САР і Південного берега Криму;
- територіальна структура рекреаційної системи Чернігівської області України.

Аналіз свідчить, що сьогодні ще недостатньо вивчені: теорія туризму, окремі види туризму, зокрема етнічний, діловий, а також спеціалізовані підвиди-пішохідний, водний, автомобільний тощо. Варто більше уваги звернути на дослідження географії туризму, туріндустрії. Важливо розглянути небезпеки туризму: екологічні, втрати культурних цінностей, техногенні, негативний вплив навколишнього середовища.

УДК 911.3

Любіцева О.О.

ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ

Розглядаються напрямки удосконалення галузевого стандарту вищої освіти на пряму «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та пропонуються напрямки підготовки магістрів відповідно до спрямованості ВНЗ.

Directions of improvement of industry standard of higher education in tourism at "bachelor" qualification level are examined and directions of master's degree preparation in accordance with the orientation of a higher educational institution are offered.

Постановка проблеми. За часи незалежності в Україні фактично сформована «з нуля» система підготовки кадрів для туризму. Ця система формувалася зусиллями передусім освітян, які й до того мали певний досвід підготовки кадрів для цієї сфери, з залученням практиків. Для координації зусиль в цій царині 1997 р. була створена Асоціація навчальних закладів України готельного та туристичного профілю, яка ставила за мету узгодження навчальних планів і програм підготовки кадрів як для виконавського, так і для управлінського рівнів. Приєднання України до європейського освітнього простору потребувало подальшої уніфікації системи підготовки кадрів. Таким чином 2004 р. був розроблений і запроваджений в практику освітянської діяльності ГСВОУ 0504-«туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Слід зауважити, що робочою групою тоді розроблялась наскрізна система підготовки кадрів для туризму, яка охоплювала рівні: молодший фахівець – бакалавр – спеціаліст - магістр. У відповідності до розпоряджень Міністерства освіти і науки України затвердженими були два перші рівня і з 2004 р. ГСВОУ 0504-«туризм» почав діяти. Одразу ж виявились недоліки, які, з суб'єктивних причин, потрапили до даного стандарту і погіршили його якість. В першу чергу, це незбалансованість між напрямками, які становлять основу підготовки фахівця з туризму: намітився явний «крен» в бік «технологізації» та економізації ці-